

Geografia regionu

Autor: Halina Karaś

Pogórze środkowe, a ściślej obszar gwary podegrodzkiej (nazwanej tak od miejscowości Podegrodzie położonej w jego centrum), pod względem geograficznym to część Beskidu Wyspowego i niewielka część Beskidu Sądeckiego (na południe i południowy wschód od Limanowej po Nowy i Stary Sącz, na południu po Piwniczną). Większość szczytów Beskidu Wyspowego nie łączy się w wyraźne grzbiety i pasma, lecz stanowi samodzielne wzniesienia o stromych stokach i spłaszczonych wierzchołkach, na ogół nieprzekraczające 1000 m n.p.m. Najwyższe wzniesienia na obszarze gwary podegrodzkiej to m.in. Modyń (1028), Cichoń (928), Ostra (922 m n.p.m.), Jaworz (920), Sałasz (909). Rzeki i potoki Beskidu Wyspowego płyną do Raby i Dunajca. Administracyjnie obszar gwary podegrodzkiej wchodzi w skład dwóch powiatów, obejmując część powiatu nowosądeckiego (w całości gmina Podegrodzie, część gmin Stary i Nowy Sącz, Rytko i Chełmiec) i niewielką część powiatu limanowskiego (gmina Łukowica i część gminy Słupnice i Limanowa). Jest to teren turystyczny z pięknymi widokami i szlakami górskimi zamieszkały przez tzw. Lachów – grupę etnograficzną uznawaną przez etnografów za przejściową między Góralami a Krakowiakami). Nie jest on jednak równoznaczny z całym obszarem zamieszkałym przez Lachów, gdyż zajmują oni rozleglejsze tereny, także na zachód w kierunku Myślenic i Wadowic. Podział dialektologiczny na tereny lachowskie i góralskie (uwzględniający jako kryterium cechy gwary) na ogół pokrywa się z etnograficznym (kryterium – cechy kultury ludowej, zwłaszcza stroje, budownictwo), choć są drobne różnice. Kilka wsi zaliczanych przez etnografów do góralskich, a nie lachowskich, używa gwary Lachów, czyli podegrodzkiej. (zob. Mapa nr 1. Grupy etnograficzne a podziały językowe w Sądeckiem i Limanowskiem. Źródło: L. Wajda, Górale i Lachy na terenie Limanowszczyzny /pogranicze dialektologii i etnografii/, „Językoznawca” nr 23-24, Lublin 1971, s. 52). Sądeczczyzna jest terenem przejściowym od tzw. gwar góralskich do gwar Małopolski nizinnej (Krakowskie). Stąd z jednej strony wyraźna odrębność gwar sądeckich od gwar sąsiednich, a z drugiej – jej charakter przejściowy. Niektóre cechy sądeckie rozszerzyły się na gwary sąsiednie (góralskie). Źródła: Eugeniusz Pawłowski, Gwara podegrodzka wraz z próbą wyznaczenia południowo-zachodniej granicy gwar sądeckich, Wrocław 1955, mapa nr 1.). Ludwika Wajda, Górale i Lachy na terenie Limanowszczyzny /pogranicze dialektologii i etnografii/, „Językoznawca” nr 23-24, Lublin 1971, s. 52). Ludwika Wajda, Pogranicze gwarowe góralsko-lachowskie, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie” 58, Prace Językoznawcze 3, Kraków 1976, s. 290). Wiktor Bazieli, Historie starosądeckie. Szkice historyczne z dziejów miasta Starego Sącza i jego okolicy, Kraków 1965. Maria Brylak-Zaluska, O kulturze ludowej Lachów Sądeckich. Komentarz do wystawy etnograficznej w Muzeum Lachów Sądeckich im. Zofii i Stanisława Chrzastowskich w Podegrodziu, Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu 1993. <http://przewodnik.onet.pl/1128,2180,1065934,artykulr.html> <http://pl.wikipedia.org> Zdjęcia: Halina Karaś, Izabela Stapor.